

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.60.79-92>

УДК 692.23:7.035:7.04

Понкало Соломія Ігорівна

*асистент кафедри дизайну та основ архітектури
Національного університету "Львівська політехніка"*

ponkalo-lesia@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0832-0247>

АРХІТЕКТУРНИЙ ДЕКОР ФАСАДІВ ЛЬВІВСЬКИХ БУДІВЕЛЬ 1890-х рр. (ПЕРІОДУ ІСТОРИЗМУ)

Анотація: на основі натурних досліджень, порівняльного аналізу фасадів львівських будівель 1890-х рр. (періоду історизму) визначено типи архітектурного декору. На прикладі віллових, прибуткових та громадських забудов проаналізовано конструктивно-декоративні елементи архітектурного декору, їх характерні особливості (за формою, закономірностями розташуванням та мотивами оздоблення) у використанні на фасадах будівель Львова.

Ключові слова: фасади львівських будівель 1890-х рр.; історизм; архітектурний декор; конструктивно-декоративні елементи.

Постановка проблеми. Друга половина XIX ст. в архітектурі Львова позначена впливом та використанням форм різних історичних стилів, що поєднували в одній будівлі. Це час, в якому основою у формуванні стильового вирішення будівель в архітектурі історизму став архітектурний декор. Архітектурний декор є своєрідним носієм інформації, що виражає особливості традиції, специфіку технології історичного періоду. На сьогоднішній день питання типології архітектурного декору фасадів львівських будівель 1890-х рр. (періоду пізнього історизму) не досліджене. Тому постає завдання дослідити усі елементи архітектурного декору кожного архітектурного об'єкта, які несуть безперечну цінність для Львова та потребують збереження та відновлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну базу дослідження становлять наукові роботи закордонних науковців, які вивчали архітектуру історизму Є. Борисова [1], А. Іконніков [2], [3], Є. Кіріченко [4], П. Краковський [5]. Ґрунтовним дослідженням періоду історизму у Львові є праці С. Лінди [6, 7, 8, 9], в яких розглянуто питання становлення стилю, структури архітектурного знака та архітектурного тексту в семіотичному аналізі, висвітлюються стилістичні, композиційні особливості. Окрім цього, існують дослідження окремих елементів архітектурного декору львівських

будівель, що характерні певним стилям, зокрема питання розвитку архітектурного декору [10], архітектурний декор ренесансного [11] та сецесійного Львова [12], цегляне декорування фасадів львівських кам'яниць [13]. Окремим джерелом дослідження послуговували праці [14], [15] інтернет-видання [16], в яких представлено описи об'єктів. Однак, згадані дослідження, присвячені вивченню загальним аспектам стилю історизм у Львові, не дають цілісної картини про особливість типів архітектурного декору фасадів львівських будівель 1890-х рр. (періоду історизму).

Мета статті. Визначити типи архітектурного декору фасадів львівських будівель 1890-х рр. (періоду історизму). Проаналізувати композиційні та стилістичні особливості типів архітектурного декору.

Основна частина. У своєму розвитку львівська архітектура періоду історизму опиралася на широке коло історичних архітектурних неостилів. У 1890-х рр. у проектуванні львівських будівель періоду пізнього історизму, зокрема прибуткових, громадських, вілл і особняків домінуючими стильовими спрямуваннями стає неоренесанс (італійський, французький, німецький), необароко, неоготика, неораманський, національний та швейцарський стилі. Завдяки бібліографічного аналізу визначено та взято за основу множину віллових, прибуткових та громадських будівель, споруджених у період пізнього історизму у Львові. Крім цього, проведено фотофіксацію та візуальний огляд об'єктів, проаналізовано елементи архітектурного декору. У такий спосіб досліджено 100 архітектурних об'єкта із них: 44 вілл, 20 громадських та 36 прибуткових будівель.

На основі натурних обстежень, порівняльного та бібліографічного аналізів визначено типи елементів архітектурного декору, а саме *конструктивно-декоративні, художньо-декоративні, декоративно-пластичні*. Подальші дослідження призвели до дрібнішого поділу на підтипи. Так, до конструктивно-декоративних було віднесено вхідні портали, вікна, балкони (огороження, кронштейни), карнизи та аттики, до художньо-декоративного – розписи, майоліка, мозаїка, а до декоративно-пластичних – ордер, руст, ліпнину, круглу скульптуру [17]. Отже, відповідно до мети, в межах даної статті проводиться аналіз окремого типу конструктивно-декоративних елементів архітектурного декору з позиції композиційних та стилістичні особливостей.

Портали. Стиль який знову відродив багаті форми порталів минулих епох, став історизм. В залежності від архітектурного завдання, поставленого перед зодчим, вхідний портал може бути скромним або пишно оформленим. У своїй повній формі архітектурна композиція порталу може містити такі деталі: карниз, фронтон, пілястри, колони, а також декоративне оздоблення у вигляді скульптур, замкового каменю, картушу, русту, розпису чи мозаїк.

Композиційні особливості порталів було визначено:

• *за виступом порталів з площини фасаду, як:* а) необароковий портик (пр. Свободи, 15, вул. Коновальця, 47); б) виступаючий ризаліт з романськими колонами (вул. Туган- Барановського, 7); в) неороманський портик (вул. Ген. Чупринки, 50-52); в) неоренесансний портал (пр. Свободи, 20, пл. Маланюка, 7, вул. Костюшки, 11,); г) портик з іонічними колонами (вул. Коперника, 15, вул. Б. Хмельницького, 56); д) неоготичний перспективний стрільчастий портал. Такі портали зустрічаються в храмових будівлях (вул. Кропивницького, 1, вул. Лисенка, 43), (рис. 1).

• *за формою прорізів вхідних порталів, найчастіше бувають, (рис. 2):* а) прямокутні (вул. Вербицького, 4, вул. Ген. Чупринки, 11, 19, 21, 33, 50-52, 61,70, вул. Глібова, 1-5, вул. Гушалеви́ча, 5, вул. Котляревського, 4, 27, 29, 33, 39, 41, вул. Калі́ча Гора, 12, вул. Нечуя-Левицького, 20, 21, вул. Богуна, 3, Дорошенка, 73, І. Франка, 154, вул. Паркова, 7, вул. Пекарська, 19, 22, 24, пл. Маланюка, 7, вул. Свободи, 13, 27, 28, вул. У. Самчука, 6, вул. Листопадового Чину, 11, пр. Шевченка, 28, вул. Рилеєва, 9); б) аркові: *півциркульні* (Ген. Чупринки, 5, 7, 50-52, 61, вул. Дорошенка, 11, вул. Свободи, 15, 20, 35, вул. Кольберга, 6, вул. Матейка, 4, Коновальця, 47, Метрологічна, 14а, вул. Шевченка, 34, пр. Шевченка, 26, 34, вул. Костюшки, 11, вул. Листопадового Чину, 6, вул. Паркова, 12, вул. Пекарська, 52, Січових Стрільців, 9, вул. Театральна, 15,); *лучкові* (вул. Матейка, 4, вул. Лук'яновича, 9-11, вул. Калі́ча Гора, 7, І. Франка, 98, вул. Листопадового Чину, 11, вул. Підвальна, 6, вул. С. Бандери, 91, вул. У. Самчука, 5, пр. Свободи, 10, вул. Міцкевича, 1); поодинокі випадки *стрільчасті* (вул. Коновальця, 27); в) зрідка над порталом додається світлик (вул. Матейка, 4, вул. Рилеєва, 9, вул. Князя Романа, 1-3, вул. Кольберга, 4, вул. Котляревського, 29 а, вул. Театральна, 17, пр. Свободи, 20, Огієнка, 5). Цікавий зразок додавання світлика у формі стрільчастої арки у фронтоні, вирішено у портик по вул. Б. Хмельницького, 56.

• *за закономірністю розташування порталів:* зміщення від центральної осі (вул. Глібова, 1, 5, 12, вул. Дорошенка, 11, 73, пр. Свободи, 10, вул. Січових стрільців, 3, 9, вул. Б. Хмельницького, 56, вул. Калі́ча Гора, 7, вул. Коновальця, 27, пр. Шевченка, 26, 28, 34, вул. Лук'яновича, 9-11, вул. Матейка, 4, Кольберга, 4, 6, вул. Лепкого, 20 та ін.); по центральній осі (пр. Свободи, 13, 20, 27, 28, 35, вул. Нечуя-Левицького, 21, вул. Богуна, 3, вул. І. Франка, 98, вул. Міцкевича, 1, вул. Лисенка, 43).

В залежності від функціонального призначення будівлі та розташування в містобудівній структурі, можуть мати головний, наріжний чи бічний вхід або декілька входів. Декілька входів могли мати окремо розташовані будівлі, рідше будівлі рядової забудови. Зокрема громадські, вілли та особняки, палаци мали

декілька входів, які були різними за формою прорізів та оздобленням. Якщо йде мова про вілли, палаци, це могли бути виходи у сад тощо (вул. Вербицького, 4, вул. Ген. Чупринки, 50-52, 61, вул. Коновальця, 47, пр. Свободи, 15, 28, вул. Коперника, 15, вул. І. Франка, 114, вул. Листопадового Чину, 11, вул. Князя Романа, 1-3 та ін.).

Стилістичні особливості порталів було проаналізовано:

• *за видами ордерів вхідних порталів, обрамованих:* а) неоренесансними колонами, пілястрами доричного та коринфського ордерів (вул. Свободи, 15, 20, 28, вул. Костюшки, 11, Коперника, 15, вул. Нечуя-Левицького, 21); б) неороманськими колонами (вул. Туган-Барановського, 7, вул. Лисенка, 43, вул. Ген. Чупринки, 50-52, Кропивницького, 1).

• *за видом декору в оздобленні вхідних порталів, який в пізньому історизмі базувався на історичних прототипах минулих стилів у використанні:*

а) ліпного декору над порталом, у вигляді: картуша, замкового каменю, сандрика (за формою – трукутний, прямий, дугоподібний та з розірваним фронтоном), рідше застосовували сандрик з антаблементом (вул. Рилєєва, 9, вул. Маланюка, 7, вул. Костюшки, 11, Свободи, 15, 28, 20) та десюдепорт заповнений барельєфом з рослинними мотивами (Ген. Чупринки, 21). Здебільшого в обрамленні вхідних порталів використовували рустування та профільований архівольт, або зустрічаємо комбінування різного рустування, відкрите цегляне мурування та профільований архівольт, або ж оздоблено пілястрами, колонами та рустуванням (вул. Гун. Чупринки, 7, вул. Січових Стрільців 9, вул. Нечуя-Левицького, 21).

б) скульптурного декору у вигляді: маскаронів, атлантів, скульптурних груп з жіночих та чоловічих постатей (вул. Костюшки, 11, Листопадового-Чину, 6, Коновальця, 47).

Слід зазначити також, що в пізньому історизмі найчастіше зустрічаються дерев'яні полотна дверей з кованими ґратами, з різними геометричними мотивами.

Вікна також як і портали належать до конструктивного-декоративних елементів архітектурного декору будівлі. Їх особливість полягає у формах прорізів та декоративних оздобах. На основі опрацьованих матеріалів натурних досліджень вікна було проаналізовано, (рис. 3) :

• *за формою прорізів, які бувають:* а) прямокутні (по вул. Глібова, 3, 5, вул. Зеньковецької, 9, вул. Лемика, 32, вул. Лепкого, 20, вул. Ген. Чупринка, 7, 11, 33, 61, вул. Рилєєва, 9, 11, вул. Князя Романа, 1-3, вул. Скельній, 5, вул. Соборна, 1-2, вул. Шевченка, 34 та ін.); б) аркові: *півциркульні* (вул. Січових Стрільців, 9, пр. Свободи, 27, 35); *лучкові* (вул. Вербицького, 4, вул. Коновальця, 27, пр. Шевченка, 28, вул. І. Франка, 98); *стрільчасті*

(вул. Нечуя-Левицького, 20, вул. Листопадового Чину, 11, вул. І. Франка, 98, вул. Г. Чупринки, 11, 70); виняток *арки кілоподібні* (вул. Раппапорта, 8); в) *криволінійні* (вул. Лук'яновича 9-11, вул. Ген. Чупринки, 19, пр. Шевченка, 26); г) зрідка *круглі* (вул. Коновальця, 27, вул. Лисенка, 34), та з розірваною частиною над вікном нагадуючи світлик (вікно II поверх вул. Б. Хмельницького, 56).

• *за закономірностями розташування вікон*: у вигляді метричних рядів з однаковими простінками між ними, лише у віллах зустрічається асиметричне розташування вікон (вул. Котляревського, 27, вул. Ген. Чупринки, 19 та ін.)

• *за історичними видами вікон застосовано*: “брамантове” (вул. С. Бандери, 91); “бичаче око” (вул. Дорошенка, 73, вул. Лисенка, 34, 43, вул. Коновальця, 27, вул. Кропивницького, 1, вул. Каліча гора, 7, 12); “хрестоцвіт” та “чотирилисник” (вул. Кропивницького, 1); “біфорій” та “трифорій” (вул. Ген. Чупринки, 11, 50-52, І. Франка, 98, вул. Лисенка, 43, вул. Дорошенка, 73). Окрім цього, застосовували при проектуванні будівель слухові вікна та люкарни (Ген. Чупринки, 7, вул. Листопадового Чину, 6, пр. Свободи, 27, пр. Шевченка, 26 та ін.).

• *за обрамленням вікон* застосовували: лиштви з “вухами”, рустування та профілювання, квіти, листя пальмети та аканту, колони та пілястри, замковий камінь та маскарон, віночки, гірлянди у вигляді плодів яблук та гранат, шнура, прямий, трикутний, криволінійні, дугоподібні сандрики, які могли бити розірваними, що подекуди прикрашалися медальйоном, картушем, валютами (вул. Вербицького, 4, вул. Ген. Чупринки, 7, вул. пр. Свободи, 15, вул. Ген. Чупринки, 7, вул. Котляревського, 29, вул. Огієнка, 5, вул. Нечуя-Левицького, 21, вул. Богуна, 3 та ін.), а також зрідка розписами, майолікою (вул. Маланюка, 7, пр. Свободи, 15, вул. Б. Хмельницького, 56) та атлантами (пр. Свободи, 35). Підвіконні парапети оздоблювали орнаментом, або у вигляді балюстради, місцями зустрічається майолікові панно (вул. Ген. Чупринки, 21, вул. Кольберга, 6, вул. Коновальця, 27, вул. І. Франка, 98), міжвіконні стійки у вигляді герм оздоблені “цехіновим орнаментом” (вул. Глібова, 3, 5).

Слід зазначити, що здебільшого, в межах однієї будівлі застосовували різні форми віконних прорізів та оздоблення. Зміна прорізів та оздоблення відбувалася за поверховістю. Проте найчастіше трапляється в обрамленні вікна поєднання різного декору в одну композицію, а також є винятки, коли оздоблення вікна змінюється в межах одного поверху (пр. Свободи, 13).

Балкон є важливим конструктивно-декоративним елементом будівлі, який впливає на композицію фасаду. Найбільшу увагу в балконах надавали огороженню та кронштейнам, які підкреслювали стиль фасадів (вул. Глібова, 1-5, вул. Нечуя-Левицького, 18, 20, вул. Котляревського, 29 та ін.), (рис. 4). Аналіз балконів пізнього історизму проводився:

•*за формою балконної плити, які були:* напівкруглі та прямокутні (вул. Ген. Чупринки, 7, вул. Глібова, 5), а також застосовували криволінійні (пр. Свободи, 15, вул. Матейка, 4 тощо), сходинчасті трюми (кронштейни) вул. Маланюка, 7, вул. Котляревського, 47;

•*за розташуванням балконів в композиції фасаду в рядові забудові :* а) на осі симетрії (вул. Васильківського, 3, вул. Каліча гора, 7); б) дзеркально симетрично відносно осі симетрії (вул. І. Франка, 98); в) об'єднання цих двох видів: на осі симетрії та дзеркально щодо неї (вул. Нечуя-Левицького, 21); г) протяжністю по всій стіні (пр. Свободи, 27, вул. Міцкевича, 1–балкони II-го поверху); д) асиметрично (вул. Глібова, 3, 5, 12, вул. Дорошенка, 11, вул. Лук'яновича, 9-11). В кутовій забудові, здебільшого, розташовані балкони асиметрично відносно сторін фасадів, і наріжний кут підкреслений балконами вул. Ген. Чупринки, 7, 50-52). Проте трапляється, що балкони на одному з фасадів розташовані на осі симетрії (вул. Ген. Чупринки, 33). Асиметричне розташування балконів зберігається і в плануванні окремо розташованих будівель по вул. Ген. Чупринки, 19, 21, вул. Коновальця, 47, вул. Котляревського, 41 тощо.

•*за оздобленням кронштейнів, які були:* декоровані волютами, пальметами, гутами, гірляндами, масками (левів), вінком з квітами, заклепками, щитами, а також у вигляді атлантів (вул. Листопадового Чину, 6, вул. Пекарська, 22, пр. Свободи, 10, 15, 13, пр. Шевченка, 26 та ін.).

•*за орнаментальним мотивом огороження:* а) геометричні у вигляді завитка, який складений в різні орнаментальні композиції, овалів, вензеля, сітки (у вигляді перехрещених ліній на з'єднанні із заклепкою або квіткою (вул. Дорошенка, 11, вул. Глібова, 1-5,); б) рослинні – трилисника, квітки; в) у вигляді балюстради (вул. Ген. Чупринки, 7, вул. Нечуя-Левицького, 18, 20, вул. Котляревського, 29, пр. Свободи, 13, 27, вул. Драгоманова, 42 та ін.)

•*за видом застосованого матеріалу, поділяють на ті що мають:* а) ковані кронштейни та коване огороження (вул. Котляревського, 41); б) кам'яні кронштейни та коване огороження (вул. Ген. Чупринки, 7); в) кам'яні кронштейни та муроване огороження (вул. Листопадового Чину, 11, Драгоманова, 42 та ін.); г) дерев'яні різьблені кронштейни та дерев'яне огороження (як веранди в народному напрямку вул. Нечуя-Левицького, 20).

Важливу роль виконували у періоді пізнього історизму еркери, які виступали вище карнизу, тим самим перетікали в балкони та піддашся. Особливої конфігурації еркери набули у віллах та особняках, нижня плита яких виступає від стіни, в розрізі трикутної форми, підтримуються складними профільованими шарами, нагадуючи розкріповку (вул. Маланюка, 7). Найчастіше у громадських та житлових будівлях еркери підтримуються

кронштейнами, яким надавали майже скульптурні абриси, що були за мотивами прототипів неостилів (неоренесанс, необароко, неоготика тощо). В межах обраної теми розглядається оглядово. Ця тема потребує окремого дослідження.

Аттики та карнизи виконували невід'ємну роль в архітектурі Львова 1890-х рр. (рис. 5). За своєю первинною функцією, карниз слугує завершальним елементом верхньої частини стіни, що підтримує дах та оберігає стіну від стікання води [18]. Проте не менш важливу роль виконує в самій композиції та образному сприйнятті фасаду. Карнизи в архітектурних ордерах є складовою антаблемента. Вигляд карнизів ускладнювався взаємності від того, до якого ордера належали. Зокрема, на фасадах львівських будівель пізнього історизму маємо збережений великий винос карнизу вперед, розвинений антаблемент з фронтоном та складний вінчальний карниз, що підтримувався ліпними (житлові та громадські будівлі вул. Глібова, 1-5, пр. Свободи, 20, 28, 35, вул. Драгоманова, 42) або дерев'яними різьбленими кронштейнами (вілли та особняки вул. Гушалевича, 5, вул. Нечуя-Левицького, 20, вул. Котляревського, 29). Також використовували міжповерхові карнизні пояси, переважно над I поверхом, рідше над II, III поверхами; карнизи під та над вікнами (вул. Вербицького, 4, вул. Дудаєва, 15, вул. Конотопська, 4, вул. Лепкого, 20, вул. Матейка, 4 та ін.).

Для будівель періоду історизму характерно застосовувати в композиції фасаду такі міжповерхові пояси як: цокольні (розділяє цоколь від основної стіни) та проміжні, що розташовувалися між поверхами та слугували для горизонтально розчленування вертикальної стіни підкреслюючи рівні поверхів. Міжповерхові карнизні пояси були як простими профільованими, пряма тяга так і складнішими у поєднанні профілювання та дентикул.

Відповідно до проведених натурних обстежень карнизи можна поділити на: а) профільовані (вул. Коновальця, 7); б) з консольними виступами (дерев'яні вул. Гушалевича, 5); в) з дентикулами (вул. Лук'яновича, 9-11); г) з іоніками (вул. Матейка, 4).

У пізньому історизмі аттик не набув великого поширення, більш поширеним був щипець. Здебільшого застосовували у проектуванні фасадів прибуткових, громадських будівлях рідше у віллах та особняках. Особливість щипців та аттиків проаналізовано за такими схемами:

• *за формою були*: сходинчасті, зубчасті, криволінійні, комбіновані (криволінійні силуети з боковими стовбцями або ж одним посередині та двома бічними). Приклади яких можна побачити на будівлях по вул. Ген. Чупринки, 61, пр. Шевченка, 34, пр. Свободи, 27, вул. Каліча Гора, 7, вул. Глібова, 12, вул. Листопадового Чину, 11 тощо.

•за закономірністю розташування на фасаді: а) по центру на осі симетрії (пр. Міцькевича, 1 пр. Шевченка, 26); б) асиметричні (вул. Дорошенка, 9); в) наріжні (вул. Скельна, 5). У випадку кутових будинків зустрічається поєднання двох видів: наріжні та по центру осі (вул. Ген. Чупринки, 7, пр. Шевченка, 34). В окремих випадках кутові будівлі проектували на сприйняття фасаду в рядовій забудові, тому один з фасадів вирішували як окрему фронтальну будівлю.

•за оздобленням були: а) заповненні площини аттика керамічною плиткою суцільно (вул. Листопадового Чину, 11); б) декорування аркатурним поясом (вул. Дорошенка, 73); в) завершення аттика фронтоном (вул. Лук'яновича, 9-11); г) оздоблення аттика люкарною, волютами, обелісками, нішами, картушами (вул. Герцена, 8, пр. Свободи, 35 та ін.); д) заповненні скульптурою (пл. Міцьковича, 1); е) у вигляді балюстради (вул. Князя Романа, 1-3, вул. Коновальця, 47 – правий бічний фасад);

Аттики та щепці в композиції фасаду виступали, як акцентуючі елементи, а подекуди ставили домінантами.

Незважаючи на важливість архітектурного декору у вирішенні фасаду, ми бачимо проблему руйнування та його втрати. Відбувається зміна членування стіни, заміна та замурування вікон, обвалювання аттиків, карнизів, кронштейнів та балконів, що спричинені різними факторами від плину часу, до атмосферних опадів. На жаль, реставраційні роботи торкаються лише окремих будівель чи окремих елементів, та проблема залишається не вирішеною, тому першочергово потрібно робити фотофіксації для подальшого відновлення цих будівель.

Рис. 1. Портали за виступом з площини фасаду: а) неоренесансний портал пр. Свободи, 20; б) необароковий портик (пр. Свободи, 15); в) портик з іонічними колонами (вул. Коперника, 15).

Рис. 2. Портали за формою прорізів та оздобленням бувають: а) прямокутні, оздоблені діамантовим рустом та антаблементом, який увінчаний маскаронном; додавання світлика, що увінчаний розірваним сандриком з вазою (вул. Рилєєва, 9); б) півциркульні, оздоблені рустами, атлантами та картушем (вул. Листопадового Чину, 6); в) лучкові, оздоблені замковим каменем (вул. Лук'яновича, 9-11); г) стрільчасті (вул. Коновальця, 27).

Рис. 3. Вікна за формою прорізів, оздобленням, історичними видами бувають: а) прямокутні, оздоблені лиштвою з "вухами", прямим сандриком, картушем з квітами та пальметою (вул. Ген. Чупринки, 7); б) півциркульні, оздоблені майолікою та пілястрами (пр. Свободи, 15); в) криволінійні, оздоблені пілястрами тощо (пр. Шевченка, 26); г) кілоподібні (вул. Раппапорта, 8); д) лучкові (вул. І. Франка, 98); е) стрільчасті (вул. Листопадового чину, 11); є) біфорії (вул. Січових Стрільців, 9); ж) "брамантове" (вул. С. Бандери, 91); з) оздоблено сандриком, що заповнений плодами (вул. Нечуя-Левицького, 21); и) оздоблені розписами (вул. Б. Хмельницького, 56).

Рис. 4. Балкони за формою балконної плити та оздобленням огороження бувають: а) криволінійні, огороження муроване (пр. Свободи, 15); б) прямокутні, огороження оздоблене завитками, кругами, кронштейни – масками левів, картушами та ін. (пр. Шевченка, 34); в) півкруглі, огороження оздоблено завитками, квітами та ін. (вул. Ген. Чупринки, 7); г) кронштейни оздоблені акантовим листям та гутами (вул. Лук'яновича, 9-11); д) кронштейни оздоблені щитами та пальметами (пл. Маланюка, 7); е) кронштейни оздоблені волютами (вул. Рилєєва, 9).

Рис. 5. Аттики та карнизи: а) аттик криволінійний із люкарною (пр. Свободи, 27); б) аттик зубчастий (вул. Каліча Гора, 7); в) аттик сходинчастий (вул. Листопадового Чину, 11); г) аттик комбінований (вул. Ген. Чупринки, 61); д) розвинений антаблемент з фронтоном (пр. Свободи, 28).

Висновок. В результаті досліджень фасадів львівських будівель 1890-х рр. (періоду історизму) визначено типи та підтипи архітектурного декору. Зокрема, в цьому дослідженні, автор зосередив увагу на аналізі конструктивно-декоративних елементів архітектурного декору. До конструктивно-декоративних елементів віднесено портали, вікна, балкони (огороження, кронштейни), аттики та карнизи. Аналіз конструктивно-декоративних

елементів архітектурного декору проводився за композиційними та стилістичними особливостями. Отже, композиційні особливості конструктивно-декоративних елементів архітектурного декору проаналізовано за характером форми, закономірностями розташування, тоді як стилістичні особливості – за видами та мотивами оздоблення.

Список використаних джерел

1. Борисова Е. А. Русская архитектура второй половины XIX века. М. : Наука, 1979. 320 с.
2. Иконников А. В. Историзм в архитектуре. М. : Стройиздат, 1997. С. 516
3. Иконников А. В. Функция, форма, образ в архитектуре. М. : Стройиздат, 1986. 288 с.
4. Кириченко Е. И. Русская архитектура 1830-1910-х годов. Москва: Искусство, 1978. С. 199-201.
5. Krakowski P. Fasada dziewiętnastowieczna. Prace z historii sztuki. Z. 16. Warszawa. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1981. S. 55–96.
6. Лінда С. М. Пошуки національної своєрідності в архітектурі Львова на межі XIX-XX ст. Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура, 2001. № 429. С. 87–98.
7. Лінда С. М. Проблема стилю в архітектурі львівського історизму. Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура, 2000. № 410. С. 27–33.
8. Лінда С. М Структура “архітектурного знака” та “архітектурного тексту” в семіотичному аналізі об’єктів історизму. Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура, 2012. № 728. С. 14–25.
9. Черкес Б. С., Лінда С. М. Историзм в архітектурі незалежної України. Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура. 2010. № 429. С. 114–132.
10. Казанцева Т. Є. До питання розвитку архітектурного декору на фасадах львівських споруд. Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. Серія: Архітектура, 2010. № 674. С. 140–147.
11. Білінська О. Б. Архітектурний декор ренесансного Львова. Записки наукового товариства імені Шевченка “Праці комісії архітектури та містобудування” Т. ССLV. Львів, 2008. С 128–162 .
12. Kazantseva T., Ponkalo S. Classification of façade decoration of secession buildings built by I. Levynsky company in Lviv. przestrzen i FORMA. Szczecin, 2014. Pif 21. P. 171–182.
13. Казанцева Т. Є. Цегляне декорування фасадів львівських кам’яниць другої пол. XIX – поч. XX ст. Вісн. “Укрзахідпроектреставрація”. Львів, 2005. Ч. 15. С. 128–133.

14. Архітектура Львова. Час і стилі XIII-XXI ст. / М. Бевз та ін; заг. ред. Ю. О. Бірюльова. Л.: Центр Європа, 2008. 720 с.
15. Бірюльов Ю. О. Захаревичі: Творці столичного Львова. Львів: Центр Європи, 2010. 336 с.
16. Центр міської історії Центрально-Східної Європи URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/zdorovia-9/> (дата звернення 12.12.2020)
17. Понкало С. І. Декор в архітектурі кінець XIX- початок XX ст.: тлумачний аспект, класифікація. Науковий вісник будівництва. 2020. Т. 100. № 2. С. 76–83. DOI: 10.29295/2311–7257–2020–100–2–76–83
18. Тимофієнко В. І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни і поняття. К.: Інститут проблем сучасного мистецтва, 2002. 342 с.

References

1. Borysova E. A., 1979. Russian Architecture of the Second Half of the XIX Century [Russkaia arkhytektura vtoroi polovyny XIX veka]. M.: Nauka. (in Russian)
2. Ikonnykov A. V., 1997. Historicism in Architecture [Istoryzm v arkhytekture]. M.: Stroiyzdat. (in Russian)
3. Ikonnykov A. V., 1986. Function, Form, Image in Architecture [Funktsyia, forma, obraz v arkhytekture]. M.: Stroiyzdat. (in Russian)
4. Kyrychenko E. Y., 1978. Russian Architecture of the 1830s-1910s [Russkaia arkhytektura 1830-1910-kh hodov]. Moskava: Yskusstvo, 199-201. (in Russian)
5. Krakowski P., 1981. The Facade of the 19th Century. Pieces on the History of Art [Fasada dziewietnastowieczna. Prace z historii sztuki]. Z. 16. Warszawa. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego. 55–96. (in Poland)
6. Linda S. M., 2001. Search for the National Identity in the Architecture of Lviv at the Turn of the 20th and the 21th Century [Poshuky natsionalnoi svoieridnosti v arkhitekturi Lvova na mezhi XIX-XX st.]. Visnyk Nats. un-tu “Lvivska politekhnika”. Serii: Arkhitektura, № 429. 87–98 (in Ukrainian)
7. Linda S. M., 2000. The Problem of Style in the Architecture of Lviv Historicism. [Problema styliu v arkhitekturi lvivskoho istoryzmu]. Visnyk Nats. un-tu “Lvivska politekhnika”. Serii: Arkhitektura, № 410. 27–33. (in Ukrainian)
8. Linda S. M., 2012. The Structure of an “Architectural Sign” And “Architectural Text” in the Semiotic Analysis of Historicism Pieces [Struktura “arkhitekturnoho znaka” ta “arkhitekturnoho tekstu” v semiotychnomu analizi obektiv istoryzmu]. Visnyk Nats. un-tu “Lvivska politekhnika”. Serii: Arkhitektura, № 728. 14–25. (in Ukrainian)
9. Cherkes B. S., Linda S. M., 2010. Historicism in the architecture of Independent Ukraine [Istoryzm v arkhitekturi nezalezhnoi Ukrainy]. Visnyk Nats. un-tu “Lvivska politekhnika”. Serii: Arkhitektura. № 429. 114–132. (in Ukrainian)

10. Kazantseva T. Ye., 2010. On the Development of Architectural Decor on Facades of Lviv Buildings [Do pytannia rozvytku arkhitekturnoho dekoru na fasadakh lvivskykh sporud]. Visnyk Nats. un-tu "Lvivska politekhnik". Seriia: Arkhitektura, № 674. 140–147. (in Ukrainian)
11. Bilinska O. B., 2008. Architectural Decor of Renaissance Lviv [Arkhitekturnyi dekor renesansnoho Lvova]. Zapysky naukovohto tovarystva imeni Shevchenka "Pratsi komisii arkhitektury ta mistobuduvannia" T. SSLV. Lviv. 128–162. (in Ukrainian)
12. Kazantseva T., Ponkalo S., 2014. Classification of façade decoration of secession buildings built by I. Levynsky company in Lviv [Klasyfikatsiia fasadnoho dekoru setsesiinykh budivel firmy I. Levynskoho u Lvovi]przestrzen i FORMA. Szczecin, Pif 21. 171–182. (in English)
13. Kazantseva T. Ye., 2005. Brick Decoration of Facades of Lviv Townhouses of the Latter Half of the 19th Century and the Beginning of the 20th Century. [Tsehliane dekoruvannia fasadiv lvivskykh kamianyts druhoi pol. XIX – poch. XX st.] Visn. "Ukrzakhidproektrestavratsiia". Lviv. Ch. 15. 128–133 (in Ukrainian)
14. Biriulov Yu. O., 2008. Architecture of Lviv. Time and Styles of the 13th to 21st Centuries [Arkhitektura Lvova. Chas i styli XIII – XXI st.] / M. Bevz ta in; L.: Tsentr Yevropa, (in Ukrainian)
15. Biriulov Yu. O., 2010. The Zakharevich Family: Creators of the Capital-Like Lviv [Zakharevychi: Tvortsi stolychnoho Lvova]. Lviv: Tsentr Yevropy. (in Ukrainian)
16. Center for Urban History [Tsentr miskoi istorii Tsentralno-Skhidnoi Yevropy]. URL: <https://lia.lvivcenter.org/uk/objects/zdorovia-9/> (data zvernennia 12.12.2020) (in Ukrainian)
17. Ponkalo S. I., 2020. Décor in Architecture of late 19th early and 20th century: interpretation and classication [Dekor v arkhitekturi kinets XIX – pochatok XX st.: tlumachnyi aspekt, klasyfikatsiia]. Naukovyi visnyk budivnytstva. T. 100. № 2. 76–83. DOI: 10.29295/2311–7257–2020–100–2–76–83. (in Ukrainian)
18. Tymofiienko V. I., 2002. Architecture and Monumental Art. Terms and Concepts. [Arkhitektura i monumentalne mystetstvo: Terminy i poniattia]. K.: Instytut problem suchasnoho mystetstva. (in Ukrainian)

Аннотация

Понкало Соломия Игоривна, асистент кафедри дизайну та основ архітектури, Национальный университет "Львовская политехника".

**Архитектурний декор фасадів львівських будівель 1890-х рр.
(періода историзма)**

На основе натуральных исследований, сравнительного анализа фасадов львовских зданий 1890-х гг. (периода историзма) определены типы архитектурного декора. На примере вилловых, прибыльных и общественных застроек проанализированы конструктивно-декоративные элементы архитектурного декора, их характерные особенности (по форме, закономерностями расположением и мотивами отделки) в использовании на фасадах зданий Львова.

Ключевые слова: фасады львовских зданий 1890-х гг.; историзм; архитектурный декор; конструктивно-декоративные элементы.

Abstract

Solomiia Ponkalo, Assistant, Department of Design and Architecture Fundamentals, Lviv Polytechnic National University.

Architectural décor of facades of buildings in Lviv from 1890's (historicism).

Currently, the problem of typing architectural decor of facades of buildings in Lviv from 1890's (late historicism) has not been studied. Therefore, the task is to explore all architectural decor elements of each architectural piece, which are of indisputable value for Lviv and in need of preservation and restoration.

A set of villas and a number of profitable and public buildings erected at the time of late historicism in Lviv were identified and taken as a basis based on comparative and bibliographic analysis. In addition, photographic evidence and visual inspection of these pieces were completed and architectural decor elements were studied. A total of 95 architectural pieces were analyzed on the basis of field surveys: 28 villas, 2 public buildings. and 13 residential buildings. As a result of the above, types of architectural decor elements, such as: constructive-decorative, art-decorative, decorative-plastic, were established. Subsequent studies have led to a smaller division into subtypes. Thus, entrance portals, windows, balconies (fences, brackets), cornices, and attics were included in the constructive-decorative elements, paintings and majolica were included in the artistic-decorative elements, and order, rustic, stucco works, round sculptures were included in the decorative-plastic category.

This publication involved analysis of constructive-decorative architectural decor elements. Constructive-decorative architectural decor elements were analyzed in view of their composition and style peculiarities. In particular, composition features of architectural decor elements were analyzed for form and tectonic location, while types and motifs applied to style specifics.

Key words: facades of Lviv buildings of the 1890's; historicism; architectural decoration.